

เทศน์อบรมพระและฆราวาส ณ วัดป่าแก้วชุมพล สกลนคร
เมื่อวันที่ ๑๗ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๒๓

กรรมนิยาม

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺสฯ

เมื่อวันที่ ๑๑ ก็ประกาศความจริงให้เราท่านผู้ยังมีชีวิตทั้งหลายได้ทราบ ที่ได้พระราชทานเพลิงศพของท่านสุพัฒน์ วัดบ้านด้าย มาวันนี้ตรงกับวันที่ ๑๗ ก็ประกาศเรื่องความจริงขึ้นอีกรายหนึ่ง คือท่านสิงห์ทอง ซึ่งทั้งสองนี้เป็นพระวัดป่าบ้านตาดมาดั้งเดิม เคยสมบุดสมบันด้วยกันมาตั้งแต่อยู่ในป่าในเขาเรื่อยมา และมาอยู่วัดป่าบ้านตาดด้วยกัน พอหลังจากนั้นก็ได้โยกย้ายมาอยู่สองแห่งนี้ จึงมีความเกี่ยวข้องกันอยู่มาก ทั้งด้านข้อวัตรปฏิบัติและทางด้านจิตใจโดยเฉพาะ ตลอดถึงความเป็นความตายก็มีการเกี่ยวโยงกัน ด้วยเหตุนี้จึงได้เข้ามาเกี่ยวข้องในงานนี้ เพื่อความสงบเรียบร้อย ให้เป็นไปตามอรรถตามธรรมไม่ว่ากิจการใด เรื่องใด เมื่อเป็นไปตามธรรมย่อมสงบงามตาเย็นใจ เพราะธรรมเป็นแบบฉบับอันเหมาะสมดีงาม การนำธรรมเข้าเกี่ยวข้องจึงเป็นสิ่งที่ราบรื่นดีงามทุกกรณีไป

วันนี้ได้พระราชทานเพลิงศพของท่านสิงห์ทอง ให้สำเร็จลุล่วงไปแล้วเมื่อบ่ายสี่โมงที่ผ่านมา เราท่านทั้งหลายที่ได้เห็นประจักษ์ตาของตัวเองก็คงจะตระหนักใจได้ทีเดียว ทั้งมวลที่อยู่ด้วยกันนี้เป็นผู้จะต้องประกาศตนเอง เช่นเดียวกันกับผู้ที่ล่วงลับและเผาศพผ่านไป แล้ววันนี้ เรื่องความตายนี้สัตว์โลกทั่วๆ ไปกลัวกันมาก ตลอดถึงสัตว์เดรัจฉาน สำหรับพระพุทธเจ้าและพระสาวกอรหันต์ท่านไม่กลัวไม่กลัว เพราะฉะนั้น สิ่งทั้งสองนี้จึงไม่กระทบกระเทือนพระทัยและใจของท่านได้ เนื่องจากใจเป็นใจที่บริสุทธิ์ล้วนๆ ด้วยกัน ความกลัวความกลัวอันเป็นส่วนสมมุติจึงเข้าไม่ถึง และไม่ยังพระทัยและใจท่านให้กระเพื่อมได้

ด้วยเหตุนี้ชาวพุทธเราจึงไม่ควรสนใจถึงเรื่องความตายในแบบต่างๆ ซึ่งเป็นสิ่งธรรมดาที่เคยมีมาแล้วแต่ดั้งเดิม ให้ยิ่งกว่าความเป็นอยู่ในปัจจุบันซึ่งมีชีวิตอยู่ที่นี่ที่สามารถจะพลิกแพลงเปลี่ยนแปลงตัวเองไปได้หลายแง่หลายมุม ส่วนมากก็เป็นส่วนเสียหาย เช่น การทำชั่ว อันเป็นการสั่งสมความทุกข์ความเดือดร้อนมาสู่ตน เรียกว่าสั่งสมกรรมอันไม่ดีมาเป็นพิษเป็นภัยแก่จิตใจของตน แล้วก็มาตำหนิว่าตนบุญวาสนาน้อย มีกรรมมีเวรมากเป็นคนอาภัพวาสนา ไม่อาจทำความดีใดๆ ได้ดังคนอื่นเขาทำกัน

กรรมแปลว่าอะไร ก็แปลว่าการกระทำ ถ้าเราไม่ทำกรรม ผลของกรรมจะมาจากไหน เรื่องกรรมเรื่องเวรคือความเกี่ยวพัน เจ้าของทำเอง ผลจากกรรมจากเวรก็ต้องเกี่ยวพันกับเจ้าของอยู่โดยดีแต่ไหนแต่ไรมา เราไม่คิดถึงต้นเหตุแห่งความเป็นอยู่ว่า ต่างย่อมมีวิบากเป็นของตน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญกว่าเรื่องความตายเป็นไหนๆ การตายนั่นตายได้ด้วยกันทุกราย และตายในท่าต่างๆ ซึ่งไม่ค่อยจะซ้ำรอยซ้ำแบบกัน เพราะกรรมนิยมของแต่ละรายต่างกัน จะให้เป็นอยู่แบบเดียวกันและตายแบบเดียวกันทุกๆ รายไปย่อมไม่ได้ ขัดกับความจริง คือกรรมและวิบากที่เป็นสมบัติของสัตว์แต่ละรายไม่เหมือนกัน

แต่เราทั้งหลายเห็นว่า การตายดังที่ปรากฏมานี้เป็นของแปลกประหลาด เหมือนกับว่าไม่เคยมีในโลกนี้มาก่อนเลย เรื่องความตายด้วยอุบัติเหตุกับความตายสิ้นลมหายใจธรรมดาที่หมดกำลังวังชาของชีวิตจิตใจ ทั้งสองอย่างนี้ก็คือความหมดสิ้นกำลังแห่งธาตุขันธ์เช่นเดียวกัน ไม่มีอะไรผิดแปลกจากกัน ถ้าตามหลักกรรมแล้วเป็นของเคยมีมาดั้งเดิมอยู่แล้ว เราไม่ควรตื่นเต้นตกใจกันให้เสียขวัญ เพราะความคิดผิดจากคติธรรมดานั้น รบกวณทำลาย โดยคิดวิพากษ์วิจารณ์ไปในแง่ต่างๆ ซึ่งผิดไปจากทำนองคลองธรรมอันถูกต้องดั้งเดิม สิ่งที่เราควรให้คิดก็คือให้คิดเวลามีชีวิตอยู่ที่นี่ ซึ่งอาจพลิกแพลงเปลี่ยนแปลงกายวาจาให้เป็นไปในแง่ต่างๆ ได้ ส่วนมากมักคิดมักพูดมักทำในแง่ร้ายยิ่งกว่าแง่ดีใส่ตัวเอง ควรจะสนใจตรงนี้ให้มากกว่าเรื่องความตายอันเป็นผลของกรรมนิยม ซึ่งใครๆ ไม่อาจตกแต่งเอาได้ตามใจหวัง

อันความตายนั่น คนบุญก็ตายได้ ตายได้ทุกแบบทุกแง่ทุกทางทุกอิริยาบถ เช่นเดียวกับธาตุขันธ์ของโลกทั่วๆ ไป คนบาปก็ตายได้ในลักษณะเช่นเดียวกัน เพราะฉะนั้น การตายของคนบุญกับคนบาปนั้น ถ้าเป็นเรื่องธาตุขันธ์นี้ย่อมมีความเสมอภาคกัน สำคัญที่จิตซึ่งได้รับการอบรมมาด้วยดีแล้ว ผู้นั้นเป็นผู้ตายมีหลัก

ผู้ไม่สนใจในศีลในธรรมในคุณงามความดี ไม่พยายามรักษาจิตใจของตนให้มีหลักมีเกณฑ์มีฝั่งมีฝาดด้วยคุณงามความดีทั้งหลาย จะตายอยู่บนหอปราสาทก็ไม่ผิดอะไรกับสัตว์เดรัจฉานตายอยู่บนพื้นดิน หรือตายจมน้ำจมนโคลนอยู่เลย จึงไม่ควรเอาภริยาแห่งการตายในท่าและแบบต่างๆ มาเป็นคู่แข่งตีแข่งเด่นกัน ควรเอาการทำดีด้วยวิธีการต่างๆ มาแข่งตีแข่งเด่นกัน คนจะได้สนใจทำดีและตายดีมีสุดดีเป็นที่ไปไม่ใช่ผู้เป็นคลังแห่งบาปอกุศล แต่ตายอยู่บนหอปราสาทเป็นผู้ดีผู้เด่นในปวงชนอันเป็นเรื่องหลอกกัน

เพราะฉะนั้น เรื่องความตาย จะตายแบบไหน ทำใด จึงไม่สำคัญยิ่งกว่าการปรับปรุงตัวให้ดีในเวลามีชีวิตอยู่ที่นี่ เมื่อปรับปรุงตัวให้ดีในเวลามีชีวิตอยู่แล้ว จะตายในสถานที่ใด

ตายแบบใด ตายท่าใด กาลเวลาใด ก็คือคนดีตาย ย่อมไปสู่ความดีด้วยกันทั้งนั้น ไม่ได้เลือกชาติชั้นวรรณะ สมณะชีพราหมณ์ สำคัญอยู่ที่ความเป็นคนดี นี่เป็นแบบฉบับอันสำคัญสำหรับชีวิตจิตใจของพวกเราที่ยังมีชีวิตอยู่ การปรับปรุงตัวให้ดีนี้เป็นความชอบธรรม การตายนั้นจะตายในสถานที่ใด แบบใด ท่าใด เวลาใด ควรมอบไว้กับความตายจัดการเอาเองเถิด เพราะนั่นมันหมดคุณค่าสาระแล้ว ไม่ควรกังวล ไม่ควรวิพากษ์วิจารณ์ให้เสียเวลา

เฉพาะเราชาวพุทธพึงทราบ เรื่องความเป็นความตาย อย่าไปตื่นเต้นตกใจว่าตายอย่างนั้น ตายอย่างนี้ ตายแบบนั้น ตายแบบนี้ ผิดปกติของธรรมดา ไม่ใช่ผิดปกติ มันเป็นเรื่องของปกติแห่งสภาพของชั้นชั้นนั้นๆ ซึ่งไม่ใช่ชั้นเดียวกัน แล้วแต่จะเป็นไปในลักษณะใด เช่นสัตว์ เราโยนเข้าในหม้อน้ำร้อนที่หลายๆ ตัว มีเขียดเป็นต้น ตายที่หลายๆ ตัว ทำไมเราไม่เห็นว่าเป็นของแปลกประหลาด ทำไมกินกันได้เอร็ดอร่อยว่าเป็นอาหารที่แสนโปรดละ สัตว์ก็ตัว ปลาที่ตัว โยนลงในหม้อแกงนั้นมันตายพร้อมกันมากเท่าไร เราไม่เห็นนับไม่เห็นคานึงคานวน คานึงแต่ว่าวันนี้อาหารว่างเกิดขึ้นแล้วเท่านั้น ความจริงมันก็เป็นความตายพร้อมกันๆ ในลักษณะอย่างเดียวกันดังที่เป็นมาแล้วนี้ เพราะเคยเป็นมากับโลกเป็นเวลานาน และยังเป็นอย่างนี้ตลอดไปไม่มีใครจะลบให้สาบสูญไปได้ ในเมื่อกรรมและวิบากมีประจำสัตว์และสังขารอยู่แล้วจะต้องเป็นเช่นนั้นตลอดไป โดยไม่มารับฟังคำวิพากษ์วิจารณ์จากความรู้ความเห็นป่าเถื่อนเลื่อนลอยของผู้ใดเลย

กรรมเป็นของสำคัญที่จะพาสัตว์ให้ไปในลักษณะต่างๆ กันแห่งความตาย จึงไม่เป็นของแปลกตามหลักธรรม ไม่เป็นสิ่งที่น่าสนใจคิดมากกว่าความเป็นอยู่ของเรา ในขณะที่มีชีวิตอยู่นี้จะควรทำตนอย่างไร สิ่งที่ยืนยันจะพาให้ไปต่อภพต่อชาติ ไปแบกความทุกข์ความทรมานต่างๆ ไม่มีประมาณ และจะไปเสวยสุขในภพนั้นๆ ก็คือใจ ใจนี้เป็นเครื่องยืนยันได้เสมอไปทุกรูปทุกนามว่าไม่เคยตาย ไม่เคยฉิบหาย เป็นสิ่งที่ยืนยันคงที่ เป็นนักท่องเที่ยวในวัฏสงสารในภพน้อยภพใหญ่ ได้รับความทุกข์ยากลำบากเข็ญใจไร้ทรัพย์ อับปัญญา และไปเกิดเป็นเปรตเป็นผีเป็นสัตว์นรก ก็เพราะใจชอบสร้างบาป ผลบาปจึงตามสนอง ผู้มีความฉลาดแหลมคม มีฐานะดี สมบัติเงินทองมากโดยชอบธรรมและไปเป็นเทวบุตรเทวดา ก็ขึ้นอยู่กับใจดวงนี้ที่ชอบสร้างคุณงามความดีในเวลาที่มีชีวิตอยู่ นี่เป็นเครื่องยืนยันว่าสัตว์จะสุขหรือทุกข์ขึ้นอยู่กับการทำดีและชั่ว ผลคือบุญและบาปซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่เราทั้งหลายควรสนใจให้มาก ยิ่งกว่าการสนใจกับการตายในแง่ต่างๆ เป็นไหนๆ

นั่นเป็นความคิดผิดเห็นผิด วิพากษ์วิจารณ์ให้เกิดความเสียอกเสียใจแก่ตนเอง และยังทำคนอื่นให้เอนเอียงและเสียไปด้วย

บางคนยังอาจคิดไปว่า ทำไมผู้ประพฤติปฏิบัติดีจึงไปตายแบบนั้น นั่นเลยไปลบล้างความดีของท่านผู้ดีไปเสียหมด ซึ่งไม่ใช่ฐานะจะนำมาลบล้างกัน การคิดแบบนั้นราวกับว่าไปล่มจมด้วยกันเสียหมดไม่มีขึ้นดีเลย จะดีมากขนาดไหน เมื่อไปตายแบบนั้นก็เป็นการลบล้างความดีเสียหมด นี่เป็นความเห็นผิดอย่างมากไม่มีธรรมบทใดจะพอให้อภัยได้ ความจริงสิ่งที่ดีต้องดีเสมอ แต่เรื่องธาตุขันธ์ไม่นอกเหนือจากความตาย ความตายย่อมมีอำนาจครอบงำอยู่ทุกธาตุทุกขันธ์ ไม่ว่าสัตว์ไม่ว่าบุคคล ในน้ำบนบก เกิดแล้วต้องตายในลักษณะต่างๆ กันมาตั้งแต่เดิม จึงไม่ควรสงสัย เต็มวิกลเสถ์วลามกจะมาชวนไปทำบาปมากมาย ทำบาปหนักๆ แล้วบอกว่าเวลาจะตายให้ขึ้นไปตายอยู่บนดาดฟ้า จะพ้นจากบาปและไปสวรรค์อย่างรวดเร็วทันใจ

สิ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่งก็คือขณะที่มีชีวิตอยู่นี้ เราได้ทำตัวของเราอย่างไรบ้าง เราได้คำนึงไหม ชีวิตความเป็นอยู่นี้เป็นของไม่แน่นอน ลมหายใจเข้าไม่ออกก็ตาย หายใจออกแล้วไม่เข้าก็ตาย มีเท่านั้นเป็นสำคัญ ในขณะที่มีชีวิตลมหายใจเข้าออกได้อยู่เคลื่อนไหวไปมาได้ มีกำลังวังชาที่จะประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์แก่ตน แก่ประเทศชาติบ้านเมือง ตลอดจนพระศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง ก็ควรทำเสียตั้งแต่บัดนี้ นี่เป็นสิ่งที่ควรสนใจอย่างยิ่ง ซึ่งถูกต้องตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้าที่ทรงเตือนอยู่เสมอ เพื่อไม่ให้สัตว์ทั้งหลายประมาท

ดั่งที่ท่านแสดงไว้ว่า อชฺเชว กิจฺจมาตปุปี โโก ชญญา มรณํ สุเว
น หิ โน สงฺครนฺเตน มหาเสเนน มจฺจนา

การประกอบคุณงามความดีเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตนและส่วนรวมนั้น ควรทำเสียตั้งแต่บัดนี้ วันนี้เป็นต้น ไม่ควรผัดวันประกันพรุ่ง ใครๆ จะทราบได้ว่าความตายซึ่งเป็นเสนาใหญ่จะมาถึงในวันพรุ่งนี้ นั่นฟังซิ ความตายมันเป็นเสนาน้อยเสนาเล็กเมื่อไร มันเป็นเสนาใหญ่อยู่เหนือขันธ์ จะมาถึงเราเมื่อไรก็ได้ไม่มีข้อห้าม จึงควรประกอบผลประโยชน์หรือคุณงามความดีต่างๆ เสียแต่บัดนี้ นี่เป็นความชอบธรรมของชาวพุทธให้วิจารณ์กันที่ตรงนี้ อย่าไปวิจารณ์อย่างอื่นซึ่งผิดจากหลักธรรมของพระพุทธเจ้า การวิจารณ์อย่างนี้เป็น การถูกต้อง ให้วิจารณ์ตรงนี้

จิตใจเป็นสิ่งที่ไม่ตาย มีอับเฉาได้ มีความสง่าผ่าเผย เจริญรุ่งเรืองได้ ในเมื่อได้รับการบำรุงรักษา จะต้องเจริญรุ่งเรืองขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งเจริญสุดขีด หากไม่ได้รับการ

เหลียวแล มีแต่การเหยียบย่ำทำลายด้วยการทำความชั่วซ้ำลามากทั้งหลายอย่างเดียว ผลก็เข้าไปย่ำยีตีแหลกจิตใจให้มีแต่ความทุกข์ความทรมานไม่ว่าภพน้อยภพใหญ่ จะตายอยู่บนหอปราสาทหรือจะตายอยู่อวกาศ ก็จะต้องเป็นความทุกข์ทรมานของจิตดวงนั้น ไม่สำคัญอะไรกับสถานที่ที่ตายนั่นเลย จะตายอยู่ในกองเงินกองทอง เงินก็เป็นเงิน ทองก็เป็นทอง ใจที่อับเฉาเศร้าหมองหรือขุ่นมัวก็เป็นใจที่บรรจุน้ำพิษได้แก่บาปกรรมต่างๆ ไว้อย่างเต็มตัว จะหาความสุขความสบายมาจากที่ไหน แม้ตายอยู่ในท่ามกลางแห่งกองเงินกองทองสมบัติเหล่านั้นก็ช่วยอะไรไม่ได้ เพราะไม่ใช่ฐานะ ไม่ได้เกี่ยวข้องกันนี้ เงินเป็นเงิน ทองเป็นทอง สิ่งเหล่านั้นเป็นสิ่งเหล่านั้น จิตเป็นจิต บาปกับบุญอยู่กับจิตดวงนี้ ไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่เราอาศัยและสถานที่ตายนั่นเลย

การตายของคนชั่ว จะตายในสถานที่ใดไม่สำคัญ จะตายอยู่บนอวกาศก็คือคนชั่ว ต้องจมลงอยู่โดยดี เพราะสิ่งที่จะพาให้จมอยู่ที่ใจ ไม่ใช่อยู่ที่อวกาศ

ถ้าคนดีตาย ตายแบบไหนก็ตายเถอะ ต้องเป็นคนดี ใจดีอยู่ตลอดไป เพราะเรื่องชั้นนี้บังคับไม่ได้ เช่นเดียวกับโรคนะ ร่างกายของเรามีโรคต่างๆ เกิดขึ้นจะพึงเยียวยารักษาด้วยหยูกยาต่างๆ พอประทังกันไปๆ สิ่งที่อยู่ในวิสัยของยาของหมอก็รักษากันไปได้ แต่เมื่อพ้นวิสัยของยาและหมอแล้ว มันก็จำเป็นจะต้องปล่อยวางอยู่โดยดี เช่นโรคชรา ถึงกาลที่จะไปแล้วเอาอะไรมาใส่มารักษา ก็ไม่ได้เรื่องทั้งสิ้น จะตายทำเดียว ทำอื่นไม่มี

เมื่อถึงกาลของกรรมของชั้นนี้มาถึงแล้วก็เช่นเดียวกัน จะอยู่ที่ไหนมันก็ตายได้ อยู่ในบ้านในเรือน เหาะอยู่บนฟ้า อยู่ในน้ำบนบกมันตายได้ทั้งนั้นเมื่อถึงกาลของมันแล้ว เพราะธรรมชาติอันนั้นไม่ขึ้นอยู่กับสถานที่ กาล บุคคลหรือเวลาใดๆ เลย มันขึ้นอยู่กับตัวของมันเอง ด้วยเหตุนี้เราจึงไม่ควรไปอาจเอื้อมวิพากษ์วิจารณ์ในแง่ต่างๆ ให้เป็นความกระทบกระเทือนจิตใจตนและผู้อื่นให้เสียหายไปด้วยได้ เพราะเป็นความคิดความเห็นผิดจากหลักแห่งธรรม

เราเป็นชาวพุทธต้องเชื่อกรรม กรรมแปลว่าการกระทำเป็นกลางๆ เรากระทำความดีมาน้อยเพียงไร ความดีก็ช่วยเราได้มาน้อยเพียงนั้น ทำบาปได้มาน้อยเพียงไร บาปก็ให้ทุกข์เรามากน้อยเพียงนั้น ชีวิตเราได้มามากน้อยเพียงไร ก็เหมือนกับเราเทน้ำลงบนพื้น ถ้าน้ำมีมากในภาชนะ เวลาเทมันก็ไหลไปได้ไกล ถ้าน้ำมีน้อยเทลงไปสักประเดี๋ยวมันก็หมดไม่ได้ไหลไปถึงที่อื่นที่ไกลเลย นี่ชีวิตบางชีวิตตายอยู่ในท้องแม่ก็มี ตกคลอดออกมาตายก็มี กี่วัน กี่เดือน กี่ปี ไม่ถึงไหนตายก็มี จนถึงอายุขัย ตายก็มี มันไม่แน่นอนอย่างนี้ละ เพราะเป็นไปตามกรรมของแต่ละบุคคล

คำว่ากรรม มีความสลับซับซ้อนมากเกินกว่าสติปัญญาสามัญธรรมดาเราจะหยั่งทราบได้ นอกจากพระพุทธเจ้าและสาวกอรหันต์บางองค์เท่านั้น แต่ไม่ใช่ทั่วไปคำว่าอรหันต์ สำหรับการเชื่อกรรมนั้น พระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ ร้อยทั้งร้อยท่านเชื่อเพราะใจเป็นตัวสร้างกรรม เป็นหลักฐานพยานอยู่ที่ใจ ท่านรู้อะไรรอบใจผู้สร้างกรรมโดยตลอดทั่วถึงแล้ว

การตัดกรรมทั้งหลายที่จะสืบต่อไปในอนาคตให้ขาดสะบั้นออกจากใจนั้น ท่านตัดได้ด้วยข้อปฏิบัติของท่านจริง แต่การจะตัดวิบากที่เคยเป็นมานั้น แม้จะไม่สามารถเข้ากระเทือนจิตใจของท่านได้ แต่ก็มากระเทือนส่วนร่างกายธาตุขันธ์ของท่านได้เหมือนเราๆ ท่านๆ ทั้งนี้เพราะธาตุขันธ์เป็นสมมุติเสมอกันกับโลกทั่วๆ ไป จึงมีการแปรปรวนเช่นเดียวกัน

ตั้งพระโมคคัลลาน์ ท่านเป็นผู้มีฤทธิ์ศักดิ์ดานุภาพ และเป็นอัครสาวกเบื้องซ้ายของพระพุทธเจ้า รองพระสารีบุตรซึ่งเป็นพระอัครสาวกเบื้องขวา ได้รับเอตทัคคะการยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่า เป็นผู้เลิศในการแสดงฤทธิ์ศักดิ์ดานุภาพ ไม่มีสาวกองค์ใดเสมอเลยในบรรดาสาวกทุกๆ องค์ของพระพุทธเจ้า ยกพระโมคคัลลาน์เป็นที่หนึ่งเหาะเหินเดินฟ้า ดำดินบินบน นิรมิตภาพนิรมิตประเภทต่างๆ เป็นมโนมยทธิ ฤทธิ์ทางจิตใจเป็นไปไม่ได้ไม่มีประมาณ ไม่มีพระสาวกองค์ใดทำได้ของท่าน

แต่แม้ท่านจะเป็นผู้สามารถเช่นนั้นก็ตาม พระโมคคัลลาน์ท่านก็ยอมรับกรรม เมื่อมีโจรผู้ร้ายเข้ามาปิดล้อมกุฏิจะทำลายท่าน จะทุบจะตีท่าน ท่านก็เหาะออกหนีไปเสียหลายครั้งหลายหน เพราะท่านมีฤทธิ์ศักดิ์ดานุภาพมาก แต่เมื่อเป็นหลายครั้งหลายหนเข้า ท่านก็ย้อนพิจารณาถึงเรื่องกรรม ก็ทราบ อ้อ กรรมนี้ที่เราได้เคยสร้างไว้ในอดีต ได้ทำความไม่ดี คือเคยฆ่าบิดามารดาตั้งแต่สมัยก่อนๆ โน้น กรรมนั้นติดตามมา ยังไม่สิ้นกรรม แม้ใจท่านจะตัดขาดจากกรรมโดยประการทั้งปวงแล้ว แต่ขันธ์อันนี้มันเป็นพิเศษของกรรม เพราะเป็นสมมุติ กรรมก็คือสมมุติประเภทหนึ่งๆ สมมุติต่อสมมุติย่อมเข้ากันได้อย่างสนิท

เพราะฉะนั้น พระโมคคัลลาน์จึงยอมรับกรรม จะมีฤทธิ์ศักดิ์ดานุภาพขนาดไหน ภายในจิตใจ ที่จะยกร่างกายนี้ให้เหาะเหินเดินฟ้าไปได้เร็วยิ่งกว่านกกว่าลมก็ตาม เมื่อทราบและเชื่อกรรมแล้วก็ถอนฤทธิ์ คือกำลังใจที่จะยกร่างกายนี้ให้พ้นภัยไปเสียดังที่เคยแสดงฤทธิ์ศักดิ์ดานุภาพมาแล้วนั้นออกเสีย ปล่อยให้โจรทุบตีจนแหลก ส่วนจิตของท่านไม่กระทบกระเทือน เพราะจิต กรรมแต่ต้องไม่ได้ จิตนั้นเป็นวิมุตติจิต กรรมเป็นสมมุติ ไม่สามารถจะเข้าถึงจิตวิมุตติของท่านได้ ท่านก็ปล่อยให้โจรย้ายตีแหลก คือโจรทั้งหลายย้าย

ดีແຫລ່ງร่างกายซึ่งเป็นส่วนสมมุติด้วยกัน อันเข้ากันได้กับกรรมอันเป็นสมมุติเช่นเดียวกัน จนกระทั่งโจรเหล่านั้นทุบตีเป็นที่พอใจ เข้าใจว่าท่านตายแล้วก็พากันหนีไป ท่านจึงมา ประสานร่างกายของท่านเข้าด้วยสมาธิสมาบัติแล้วไปทูลลาพระพุทธเจ้าเข้าสู่นิพพาน เมื่อ พระองค์รับสั่งถามว่าจะนิพพานที่ไหน ท่านก็ทูลว่าจะไปนิพพานในสถานที่ที่โจรทุบตีนั้น แล พระองค์ก็รับสั่งว่า ตามแต่อัธยาศัยและกาลอันควรของเธอเถิด

พระองค์ไม่เห็นคัดค้าน ไม่เห็นตำหนิติเตียนพระโมคคัลลาน์ว่า ก็เธอนั้นนะ โมคคัลลาน์ หนึ่ง. อัคคสาวกเบื้องซ้าย สอง.เป็นผู้มีฤทธาศักดานุภาพ เหาะเหินเดินฟ้าได้ โจรจะประมาณสักก็หมีนั้นก็แสนคนก็ตาม ฆ่าเธอไม่ได้ เพราะเธอมีฤทธาศักดานุภาพมาก ทำให้หายตัวก็ได้ แล้วทำไมเธอจึงยอมให้โจรมาทุบตีเอาเสียจนແຫລกอย่างนั้นละ ไม่เห็น พระพุทธเจ้าทรงตำหนิต่านเลย

เพราะพระพุทธเจ้าทรงทราบเรื่องหลักแห่งกรรมของสัตว์โลกทุกประเภท ได้เป็นอย่างดีไม่มีใครเสมอเหมือน จึงสมพระนามว่าเป็นศาสดาเอกของโลก จึงไม่ทรงตำหนิติเตียนพระโมคคัลลาน์ว่า มีฤทธาศักดานุภาพมากแต่เอาตัวไปไม่รอด ดังที่โลกทั้งหลาย ตำหนิติเตียนกันแบบลมๆ แล้งๆ เต็มแผ่นดินเรื่อยมา นี่เรื่องของกรรมเป็นอย่างนี้ ส่วน จิตที่บริสุทธิ์แล้วนั้น ไม่มีสมมุติใด กรรมใด ที่จะติดตามท่านเลย ตั้งแต่ขณะตรัสรู้ธรรม หรือบรรลุดูธรรมแล้ว จิตต้องเป็นจิตที่บริสุทธิ์ ตายในขณะใด เวลาใด อิริยาบถใด แบบใด ทำใด ไม่สำคัญ เพราะนั่นเป็นเรื่องของร่างกายแตกสลายต่างหาก ส่วนจิตที่บริสุทธิ์แล้ว เป็นวิมุตติตลอดกาลไม่มีทางเป็นอื่น

จิตผู้ที่มีคุณงามความดี แม้จะไม่ถึงขั้นวิมุตติหลุดพ้นก็ตาม แต่มีหลักจิตใจด้วยคุณ งามความดีเป็นเครื่องประดับประคองส่งเสริม ตายในสถานที่ใด จะตายในป่าในเขา ในถ้ำ หุบเขาไม่สำคัญ สำคัญที่ผู้ผู้นั้นเป็นผู้ดี ทิ้งร่างเมื่อไรก็ผ่านไปได้ในสุคติ ไม่มีการตายทำ ใด ๆ มาเป็นอุปสรรคและลบล้างความดีได้ ต้องไปดี เพราะอยู่ก็อยู่ดี ทำดี เวลาไปต้องไปดี ต้นกับปลายต้องตรงกันเสมอ นี่คือหลักกรรมอันถูกต้องแม่นยำ ท่านสอนอย่างนี้

เราจึงไม่ควรสงสัยในความตายในแง่ต่างๆ ของท่านผู้ที่ตายไปแล้วในบัดนี้ก็ดีหรือ ที่เคยตายมาแล้วก็ดี และจะตายข้างหน้าก็ดี มันเป็นอำนาจของกรรม เป็นเรื่องของขันธ เป็นเรื่องของความตายจะเป็นไปตามธรรมชาติของขันธแต่ละขันธ ไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง สำหรับใจที่ได้อยู่แล้ว นอกจากจะยอมจำนนต่อกรรมว่าเป็นไปได้อย่างนี้จริงๆ โดย ถ้าย่อยไม่มีที่คัดค้าน

เพราะพระพุทธเจ้าตรัสรู้เป็นศาสดาเอกทั้งองค์ จะไม่ทรงรู้กรรมและสอนกรรมแก่สัตว์ได้ยังไง อะไรเป็นรากฐานสำคัญของพระพุทธศาสนา ก็คือกรรมเป็นสำคัญ กมฺมํ สตุเต วิภชติ ยทิทํ หีนปฺปณฺธิตํ นี้ประกาศไว้สะท้อนโลกมาเป็นเวลานานเท่าไร ถึงใจของพวกเขาไหม ว่ากรรมเป็นเครื่องจำแนกแจกสัตว์ให้ประณีตเลวทรามต่างกัน ท่านได้บอกไว้ไหมว่า กรรมทำให้สัตว์โลกเสมอกันหมด ราบเหมือนกับหน้ากลองดังนี้ แม้เราอยู่รวมกันเดี๋ยวนี้ ดูอายุพรรษาก็ไม่เหมือนกัน คนนั้นเกิดวันนั้น เดือนนั้น ปีนั้น พ.ศ.นั้น มีก่อนมีหลัง มีรูปลักษณะกิริยาท่าทาง ฐานะ ความรู้ความฉลาด ความโง่เขลาเบาปัญญา มีสับสนกันอยู่ทุกแห่งทุกมุม ทุกรูปทุกนาม ไม่เห็นมีใครจะเสมอกันได้เลย เพราะอะไรจึงไม่เสมอกันก็เพราะ กมฺมํ สตุเต วิภชติ ยทิทํ หีนปฺปณฺธิตํ หลักกรรมนั้นแล ไม่ใช่เพราะความสำคัญมันหมายปายแดดปายลมปาย ๆ เกือบ ๆ ดังพวกเรดะครูปเงากันนี้

นี่แลกรรม ถ้ากรรมเป็นของไม่จริง เราจะทำให้จริงจะจริงได้ไหม ให้โลกนี้เสมอกันหมด ราบเป็นหน้ากลองเหมือนกันหมด มันก็เป็นไปไม่ได้ นี่ละกรรมเป็นของสำคัญและใหญ่โตกว่าสัตว์โลกมากเช่นนี้ โลกชาวพุทธเราจึงยอมเชื่อกรรม นอกจากโลกหม้อนรกแตกจะไม่ยอมเชื่ออะไร เอาศีระชะเหวียงเข้าใส่เลย เป็นอะไรก็ยอมรับเอาเพราะสุดวิสัยเกินแก้แล้ว

ท่านสอนให้ระวังกรรม การสร้างกรรม กรรมดีเรียกว่า กุศลกรรม กรรมชั่วเรียกว่า อกุศลกรรม ให้พยายามระมัดระวังกรรมชั่ว ทำแล้วไม่ไปไหน เจ้าของเป็นผู้ทำ ตีตราไว้แล้ว แม้ไม่มีใครทราบก็คือเราเป็นผู้ทราบเสียเอง ทำเสียเอง ตีตราในเราเอง แล้วผลกรรมดีชั่วนั้นจะไปที่ไหน กรรมไม่ลำเอียงต่อผู้หนึ่งผู้ใด จำได้ไม่ได้ไม่สำคัญ สำคัญที่ทำลงไปแล้ว นอกจากจะพยายามหาวิธีแก้ไขตัดแปลงตนเสียใหม่ให้เป็นไปในทางที่ดี ย่อมมีทางทำได้ เพราะน้ำสะอาดมีไว้สำหรับชะล้างสิ่งหรือสถานที่ที่สกปรก ศาสนธรรมเป็นธรรมที่สะอาดสำหรับชะล้างสิ่งสกปรกภายในกายวาจาใจของสัตว์โลก ย่อมเป็นฐานะแก่กันและกัน

ผู้ดีแล้วตายที่ไหนก็ตาย ตายหอบปราสาทก็เป็นคนดี ตายอยู่บนอวกาศก็เป็นคนดี ตายอยู่ในป่า ในภูเขา ในถ้ำ เจ้ามหา บวรธรา เรือเหาะเรือบิน ในน้ำ บนบก ในสถานที่ใด ๆ ก็เป็นคนดี จิตใจยอมไปดีเสมอ นี่เป็น สวากขาตธรรม ของพระพุทธเจ้าที่เราควรจะสนใจในขณะที่มีชีวิตอยู่นี้

อย่ามัวเพลินมัวเพลิน ตื่นโลกตื่นสงสารว่าจะพาเหาะเหินเดินฟ้า เราไม่มีปีกมันบินไม่ได้แหละ ตั้งแต่แรกมีปีกก็ยังตาย ที่สำคัญก็คือสร้างตนให้ดี อยู่ที่ไหนอย่าทำลายตนด้วย

การทำชั่วช้าลามกต่างๆ ให้พยายามอบรมสั่งสอนตน แต่เรื่องของกิเลสภายในจิตใจนั้นให้ พึงทราบด้วยกันว่า ต้องฝืนธรรมเสมอ ต้องเป็นข้าศึกกับธรรม เป็นข้าศึกต่อเรา ยิ่งเวลาจะ ทำคุณงามความดีด้วยแล้ว ต้องถูกพืดถูกเหวี่ยง ถูกทุบถูกตีจากกิเลสเสียงอมพระรามไป ตามๆ กัน นับแต่พระพุทธเจ้าลงมาถึงเราๆ ท่านๆ มันไม่ไว้หน้าใครทั้งสิ้น จึงต้องพากัน ระวังให้ดี ไม่งั้นโดนลัมครินใส่หมอนไม่รู้ตัวจะว่าไม่บอก

ถ้าจะบำเพ็ญคุณงามความดี เวล่ำเวลาก็ไม่มี ร่างกายก็อ่อนเปียกไปหมด เจ็บนั้น ปวดนี้ เจ็บหัวตัวร้อน ไม่มีเวล่ำเวลา กิจการงานก็ยุ่งยาก ปากก็หมอง หายู่หากินไม่พอ ปากพอท้อง แต่พอจะไปตามยถากรรมอันเป็นเรื่องของกิเลส ให้เป็นทางทอดไข่ของกิเลส แล้วไปได้วันยังค่ำคืนยังรุ่ง จนลืมหาย ไม่มีป่าช้าในความรู้สึก นี่มีเยอะ นี่แหละกิเลสมัน หลอกสัตว์โลกหลอกอย่างนี้แล จงจำไว้บ้าง ไม่ได้มากก็ยังมีดี

ไม่มีสภาพใดสิ่งใดจะมีความละเอียด ฉลาดแหลมคมยิ่งกว่ากิเลสบนหัวใจของสัตว์ เลี้ยงสอนสัตว์มาเป็นเวลานานแสนนาน เราจึงยอมเชื่อ ไม่เพียงแต่ยอมเชื่อนะ เชื่อชนิด หมอบราบเอาเลย เชื่อมาแต่กาลไหนๆ ถ้าเป็นเรื่องของกิเลสแล้วเชื่อง่าย เพราะมันเคย เป็นครูเป็นอาจารย์หรือเป็นผู้ปราบเรามาเป็นเวลานาน ธรรมของพระพุทธเจ้าจะเข้ามา แทรกภายในจิตได้แต่ละครั้งละคราวนี้ เหมือนฟ้าแมบแล้วหายเงียบ นั่นพระพุทธเจ้ามา ตรัสรู้ แต่ละองค์นั่นคือเครื่องต่อสู้ เครื่องปราบกิเลสมาแล้ว กิเลสหวนกิเลสกลัวมาก ผู้มี อุบิสัยก็กระหึ่มยิ้มแยมแจ่มใส รวกับจะเหาะจะบินเพราะความยินดีจนตัวลอย แต่ผู้ยัง หนาแน่นก็กลัวกิเลสจะถูกล้างป่าช้า วิ่งตามกิเลสหัวซุกหัวซุนหมุนตัว นี่แลใจมีความรู้ ต่างกันดังที่กล่าวมา กรุณานำไปเทียบกับเราเองว่าใจยินดีกับทางไหนมากกว่ากัน และรีบ ไตร่ตรองและแก้ไขในกาลอันควรจะไม่สายเกินไป

กิเลสกับธรรมต้องเป็นข้าศึกกัน เพราะฉะนั้น เวลาเราจะประกอบคุณงามความดี ต้องได้รบกับข้าศึกคือกิเลสตัวชั่วเกียจชั่วคร้าน ตัวอ่อนแอ ตัวอานาจวาสนาน้อย ตัวไม่มี อานาจวาสนา ตนเป็นคนโง่เขลาเบาปัญญา ตนเป็นผู้หญิงไม่สามารถจะบวชได้เหมือน ผู้ชาย หรือตนเป็นผู้ชายแต่ชอบเพลิดชอบเพลิดจนลืมนื้อลืมหาย เฒ่าแก่ชราเสียก่อนถึงจะ ไปบำเพ็ญบุญบำเพ็ญกุศล ตัวบาปไม่มี บุญไม่มี นรกไม่มี สวรรค์ไม่มี โทษกันเปล่าๆ เลยถูกกิเลสโกหกไม่รู้ตัวแทนที่จะต่อสู้กับมัน

ธรรม บาป บุญ คุณ โทษ นรก สวรรค์ นี่เป็นท่านผู้รู้ ผู้ฉลาดแหลมคมอย่างยิ่ง เป็น ศาสดาของโลกนำมาสั่งสอน แต่เรื่องบาป บุญ นรก สวรรค์ ไม่มีนั้นเป็นเรื่องของกิเลสตัว มีดดำมาเลี้ยงสอน เราเชื่อได้ง่ายๆ นี้ เมื่อเชื่อทางไหนง่ายก็ต้องเอนไปทางนั้นลัมไปทาง

นั่น ถ้าลงได้ล้มแล้วต้องนอน ต้องจม ไม่มีคำว่าวิ่งว่าเดิน คนที่วิ่งที่เดินไม่ใช่คนล้มคนนอน จงไตร่ตรองให้ตีบรรดาที่แสดงมา

การจะประกอบคุณงามความดีอันเป็นแนวทางให้ตนได้รับความสุขความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป จึงต้องได้รับกับกิเลสซึ่งเป็นข้าศึกอยู่ภายในใจ ที่คอยกระชิบกระชาบอยู่ตลอดเวลา เราย่ำว่าแต่ชาวบ้านทั้งหลายเลย นักปฏิบัติเฉพาพระ เอ้าเฉพาพระกรรมฐาน กินแล้วนอน กอนแล้วนิน เรียนจบตั้งแต่ชั้นกอนแล้วนิน กินแล้วนอนอยู่อย่างนั้น จะจบชั้นพระ โสดา พระสกิทาคา พระอนาคา พระอรหันต์ นั้นไม่ได้ยินเสียง เงียบ ได้ยินแต่เสียงกรน ครอก ๆ นั้นเห็นไหม เข้าแนวรบทำไมจึงขึ้นบนหมอนให้กิเลสสับเอาดังครอก ๆ เราได้ช่วย ชนะมาจากไหน นอกจากกิเลสยึดมั่นเท่านั้น ถ้ามีหัวหอมกระเทียมก็ชอยกันลงไป ขยำ กันลงไป มันกินอ้อมและไปถ่ายออกแล้วเรายังไม่ตื่นยังครอก ๆ อยู่ นั่น เห็นไหมกิเลสกล่อม คม กล่อมพระกรรมฐานองค์เข้าสู่แนวรบ มันกลายเป็นเข้าสู่แนวหลบโดยไม่รู้ตัว

เอ้า เรอยากจะรู้ชัดเจน ผู้ปฏิบัติลองเข้าสู่แนวรบจริง ๆ ชี ดั่งพระพุทธเจ้าของเรา ท่านทรงทำทุกอย่าง ประสบพบเห็นมาทุกอย่าง ทั้งเหตุทั้งผลอย่างประจักษ์พระทัยแล้ว จึง ได้นำธรรมคำสั่งสอนนั้นมาสั่งสอนพวกเรา พร้อมด้วยเหตุด้วยผลโดยสมบูรณ์หาที่คัดค้าน ต้านทานไม่ได้ เรียกว่า สวากขาตธรรม ตรัสไว้ชอบแล้วทุกแง่ทุกมุม ด้วยความรู้จริงเห็น จริงไม่มีคำว่าปลอม

เรานำธรรมะเข้ามาปฏิบัติเพื่อกำจัดกิเลส เพื่อต่อสู้กับกิเลสซึ่งเป็นจอมศาสดาแห่ง ไตรภพอยู่ภายในจิตใจเรา จึงต้องลำบากลำบาก เพราะกิเลสมันกระชิบกระชาบมันมีอำนาจ เหนือธรรม ธรรมยังมีน้อย กิเลสจึงต้องปราบธรรมให้อยู่ที่เดียวก้าวไม่ออก เดินจงกรมก็ เดินไม่ได้ถึงสามก้าว หัวเข่าอ่อนแล้ว เดินหย็อก ๆ หัวเข่าก็อ่อนแล้ว จิตใจก็เอ่อมองโน้น มองนี่เหมือนคนไม่มีสติตั้ง มีแต่เดินจงกรม เดินไปเฉย ๆ สุนัขก็เดินได้ มันวิ่งได้ จะว่า อะไร การเดินไม่มีสติไม่มีความสำคัญอะไรเลย เดินก็ดี นิ่งก็ดี ให้มีสติควบคุมจิตใจของตน ไม่ให้ส่ายส่ายไปในอารมณ์ที่เป็นข้าศึกอันเป็นเรื่องของกิเลส จึงจัดว่าเป็นความเพียรชอบ คำว่าธรรมต้องเป็นการหักห้ามกิเลสด้วยสติ ไม่ให้คิดไปในแง่ต่าง ๆ อันเป็นข้าศึกแก่ ตนเอง

การนำธรรมมาต่อสู้กับกิเลสจึงไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย ยกตัวอย่างพระพุทธเจ้าของเรา สลบถึงสามครั้ง ถ้าเราจะพูดตามภาษาโลก ๆ เราก็เรียกว่า ขึ้นเวทีถูกกิเลสนี้อกเอาล้มลงไป สลบถึงสามครั้งพระพุทธเจ้า พอครั้งสุดท้ายก็นอกกิเลสให้ราบไปเลย นั่นคือตรัสรู้ในวัน เพ็ญเดือนหก ได้ชัยชนะแล้ว กิเลสสิ้นซากแต่บัดนั้นมา

พวกเราที่เป็นศิษย์ตถาคตมีใครสลบสักครั้งบ้างไหม พอไอ้อวดตนว่าความเพียรยิ่งกว่าครู นอกจากสลบลงหมอนเท่านั้น ไม่เห็นสลบไปที่ไหนมากกว่านั้น ให้หาอุบายคิดอย่างนี้ ถ้าเกิดความลำบากลำบากในการประกอบความพากเพียร ให้ระลึกถึงศาสดาของเราว่า พุทธฺ์ สรรณํ คจฺฉามิ ท่านสลบสามหน ท่านเพียรสลบไม่ถึงตาย แต่เวลาท่านพัดกับกิเลส กิเลสตายพินาศฉิบหายไม่มีวันฟื้นเลย สำหรับท่านเพียงสลบในการต่อสู้กับกิเลส

การสลบเป็นความดีแล้วหรือ เป็นความสุขความสบายไหมคนสลบนะ เราพิจารณาดูซิ ทุกข์ขนาดไหนการประกอบความพากเพียรเพื่อต่อสู้กิเลส มีสิ่งใดในโลกนี้ที่จะเหนียวแน่นแก่นทนทานยิ่งกว่ากิเลสภายในจิตใจของสัตว์โลกไม่มี ฉะนั้น จึงเป็นสิ่งที่แก้ยากมากเหนือสิ่งใดๆ ในโลก ส่วนมากต่อมากถูกมันกล่อมเอาๆ เวลาเข้าไปนึกว่าเข้าไปด้านหลังกมัน กลับหันกลับตาเข้าไปข้างหน้าให้มันสับเอาเขกเอา มีแต่แพ้มันอย่างราบๆ หมอบราบเรื่อย ๆ ส่วนมากเป็นอย่างนั้น

ท่านจึงสอนให้มีสติปัญญา เฉพาะพระนักปฏิบัติที่เข้าสู่แนวรบตามท่านทรงสอนไว้แล้วว่า รุกขมูลเสนาสนํ เป็นต้น ให้ไปอยู่ตามป่าตามเขาลำเนาไพร ในถ้ำ ใต้มหาต่าง ๆ อันเป็นสถานที่ประกอบความพากเพียรให้เป็นไปเพื่อความสะอาดสบาย คลายกิเลสตัณหา อาสวะออกจากใจให้ถึงวิมุตติหลุดพ้น ให้เธอทั้งหลายพยายามทำความเพียรในสถานที่เช่นนั้นตลอดชีวิตเถิด สถานที่กล่าวมานี้เป็นสถานที่สะอาดเหวอ ใครจะชอบละมุนุษย์ทั้งโลก ต้องไม่มีใครเหลือบมอง อย่าว่าแต่จะชอบเลย

ใครจะปรารถนาไปอยู่ในดงคนเดียว ในป่าคนเดียว ในเขาคนเดียว อดอยากขาดแคลน อะไรก็ต้องอดต้องทน แต่สำหรับผู้รักธรรมและหวังหลุดพ้นจากทุกข์ก็จำต้องอยู่จำต้องอดต้องทน จำต้องพากเพียร นักปฏิบัติเพื่อต่อสู้กิเลส อยู่ด้วยความเหลือเฟือ อยู่ด้วยความฟูฟ่าฟุ่มเฟือยนั้นมันเป็นเรื่องของหมู ถูกขุนอาหารเข้าไปแล้วนอนคอยเขียง แต่สำหรับนักรบต้องเขียงๆ กับทุกสิ่งทุกอย่างไม่ลืมหิว แต่ความเพียรตั้งเครียดตลอดกาล สถานที่อิริยาบถ เป็นท่าของนักรบอยู่ตลอดเวลา

ผู้ที่ท่านได้รับความวิเศษวิโสมาสอนโลกตั้งพระพุทธเจ้าของเรา อดอยากหรือไม่อดอยาก ลำบากหรือไม่ลำบากจนถึงขั้นสลบ พระสาวกองค์ที่ออกมาจากสกุลต่างๆ สกุลพระราชามหากษัตริย์ เศรษฐี ภูมุนี พ้อคำ ประชาชนคนธรรมดา ใครก้าวเข้ามารับพระโอวาทจากพระพุทธเจ้าอย่างถึงใจแล้ว ก็เข้าสู่ป่าสู่เขาลำเนาไพร ประกอบหน้าที่การงานซึ่งเป็นงานอันใหญ่หลวงของตน ไม่มีเยื่อใยใฝ่ฝันกับสมบัติเงินทอง บริษัทบริวารญาติมิตรใด ๆ มุ่งหน้าต่อแดนพ้นทุกข์โดยถ่ายเดียวด้วยความเพียรกล้าหาญโมทนาและอัศจรรย์

งานรื้อภพหรือชาติหรือวัฏสงสาร คือกองทุกข์ทั้งหมดออกจากใจไม่ใช่เป็นงานเล็กน้อย จำต้องทุ่มเทกำลังความสามารถทุกด้านลงไป และผ่านพ้นไปโดยลำดับ ว่าองค์นั้นได้สำเร็จ อยู่ในเขาลูกนั้น องค์นั้นสำเร็จอยู่ในป่านั้น ถ้ำนั้น เจ้ามณานั้น เป็น สงฆ์ สรรณิ คัจฉามิ ของพวกเรา ท่านเป็นมาอย่างง่ายตายเมื่อไร ท่านเป็นมาด้วยความอดอยากขาดแคลนแทบทั้งนั้น แต่ท่านทนเอา ผู้ต้องการความดีต้องทนเอา เราต้องการความดีก็ต้องทนเหมือนท่าน การฝ่าฝืนกิเลส การรบการต่อสู้กิเลสเป็นงานยากมากแต่ดั้งเดิมมา มิใช่มายากเฉพาะพวกเราสมัยนี้

เราอยู่ที่อำนาจของกิเลสมานาน หากจะดิบจะดีด้วยกิเลส ได้ความวิเศษวิโสมี ความสุขความสบาย พอได้อวดโลกเขาก็จะได้อวดด้วยกันทั้งนั้นแหละในโลกนี้ เพราะต่างก็มีกิเลสเต็มหัวใจด้วยกัน แต่ไปที่ไหนมีแต่ความบ่นเพื่อละเมอไปต่างๆ ว่าได้รับความทุกข์ ความยากความลำบากด้วยเหตุนี้เหตุนี้ไม่มีจบสิ้น ซึ่งเป็นเรื่องของกิเลสทั้งหมดสรุปความ ลงแล้ว นั้น ควรจะสมัครใจเชื่อมั่นไปนานเท่าไรกว่าจะเห็นโทษของมัน ทำไมพวกเราจึง หลับตาให้มันหลอกต้มไปนานนักหนา ไม่ลืมตาคือสติปัญญาดูหน้าตามันบ้าง

เรามีครูมีอาจารย์ มีอรรถธรรมเป็นเครื่องต่อสู้ฟาดฟันกับมันอยู่แล้ว ควรที่จะนำ ธรรมะนี้เข้ามาต่อสู้ เพื่อได้คุณงามความดีจากร่างอันนี้ก่อนที่จะสลายไปเสีย เมื่อถึงกาลเวลา แล้ว ให้พญามัจจุราชมันได้แต่กากเมืองไป คือได้แต่ธาตุขันธ์ร่างกายนี้เท่านั้น คุณงาม ความดีเราตักตวงเต็มหัวใจแล้ว ตายที่ไหนก็ตายเถิด ยืนตายก็ไม่ว่า นั่งตายก็ไม่สำคัญ นอนตายไม่ขาดทุน จะตายด้วยวิธีใดก็คือขันธ์มันแตกสลายลงไปสู่ธาตุเดิมเพราะทนไม่ไหว แต่จิตใจซึ่งบำเพ็ญคุณงามความดีบรรจพควรแก่ตนหรือบรรจพไว้อย่างเต็มที่แล้ว ความดีย่อมประดับประดาตนไปในสถานที่ดี คดีที่เป็นสุข ทุกข์ไม่รบกวนราวี ท่านผู้มี ความดีเต็มหัวใจแล้วย่อมหลุดพ้นจากทุกข์โดยประการทั้งปวง แม้เวลายังครองขันธ์อยู่ก็ เป็นเพียงรับผิดชอบในขันธ์ไปเท่านั้น ไม่ได้ยึดมั่นถือมั่นพอขันธ์สลายลงไปแล้ว เอ้อ หมดย เสียที ภารา หเว ปญจกขนธา ได้แบกหามกันมานี้มานานแล้ว

แต่ก่อนต้องแบกหามขันธ์ด้วยความยึดมั่นถือมั่น เมื่อรู้แจ้งเห็นจริงในขันธ์นี้แล้ว ก็แบกหามมันด้วยความรับผิดชอบ นี่สลัดเสียที หายวุ่น อนุภาทิเสสนิพพาน ถึงแล้วซึ่ง สถานที่ไม่มีกังวลในบรรดาสมมุติ จิตเป็นวิมุตติล้วนๆ เป็นธรรมล้วนๆ ที่ท่านว่าถึงแล้วซึ่ง เมืองแก้วคือพระนิพพาน ถ้าสมมุติว่าเป็นบ้านเป็นเมือง เมืองนี้ไม่ใช่เมืองสงสัยลูปคล่า เหมือนเมืองมนุษย์ ท่านผู้ใดถึงแล้วไม่มีการไต่ถามกันว่า เมืองนี้คือเมืองอะไร มีความสุข มากน้อยเพียงไร จะถูกส่งลงไปหม้อน้ำร้อนในแดนแห่งวัฏจักรคือความเกิดแก่เจ็บตายอัน

เป็นแหล่งแห่งกองทุกข์ทั้งหมดอีกใหม่เหล่านี้ แม้ร้ายเดี๋ยวจะไม่มีถามกันเลย เพราะเป็นธรรมชาติหรือเมืองพอโดยสมบูรณ์แล้ว

ขอย้ำอีกทีว่า ใจเป็นสำคัญ ขอให้ทุกท่านซึ่งเป็นชาวพุทธได้สำนึกเสมอว่า ใจนี้แลเป็นตัวยี่นโรงในการเกิดแก่เจ็บตายในภพน้อยภพใหญ่ ขอให้สร้างคุณงามความดีเตรียมพร้อมไว้อย่าให้บกพร่อง แต่การบำเพ็ญจิตใจให้ได้รับความสงบเยือกเย็นเป็นรากฐานสำคัญมาก เพราะเป็นจุดที่รวมแห่งความดีทั้งหมด คุณงามความดีทั้งหลายจะไหลรวมเข้ามาอยู่ในจิตนี้

ดังนั้นการอบรมจิตใจให้มีความสงบเยือกเย็นจึงเป็นสิ่งสำคัญมาก ใจเพียงสงบเท่านั้นก็เริ่มเห็นคุณค่าขึ้นมาแล้ว ใจไม่มีความสงบหาคุณค่าที่ไหน มีแต่ฟุ้งแต่ไฟเผาผลาญตัวเองอยู่ทั้งวันทั้งคืนยี่นเดินนั่งนอนจนหาจุดหมายปลายทางไม่ได้ เพราะใจเป็นที่รวมแห่งสุขแลทุกข์ ถ้าร้อนใจจึงร้อนมาก ทุกข์มาก ถ้าเย็นใจจึงเย็นมากสุขมาก

บางคนจะคิดไปทางที่ผิดซ้ำเข้าอีกว่า โอ๊ย ตายเสียดีกว่า อยู่ในโลกลี้มนทุกข์ทรมานมาก เหมือนกับว่าตายไปแล้วจะได้สวรรค์วิมานทันตาเห็น ก็จะได้สวรรค์วิมานที่ไหนเพราะใจทั้งดวงเป็นไฟทั้งกองอยู่แล้ว ใจจะเอาสวรรค์วิมานมาให้เราด้วยวิธีใด เพราะใจดวงนั้นเองจะไปสู่ภพหน้าชาติหน้า ธาตุชั้นนี้ไม่ไป แตกแล้วก็สลายไปอยู่ ดิน น้ำ ลม ไฟ ตามเดิม จิตดวงบรรจไฟทั้งกองไว้นั้นแหละจะไปภพหน้า แล้วจะไปเอาความสมหวังมาจากอะไร ถ้าไม่แก้จิตใจซึ่งเป็นไฟทั้งกองนี้ให้กลายเป็นความสงบร่มเย็น เป็นน้ำขึ้นมาภายในตน ต้องแก้ตรงนี้จึงจะสมหวัง

จิตใจเพียงสงบด้วยการอบรมเท่านั้นก็เริ่มเห็นคุณค่าของใจขึ้นมา ยิ่งมีความสงบมากเพียงไรก็ยิ่งเด่นยิ่งชัด ยิ่งแปลกประหลาดและอัศจรรย์ขึ้นมาเรื่อยๆ ระหว่างใจกับกายก็รู้กันได้ชัดว่า ความรู้ที่เด่นๆ ความรู้ที่สงบเยือกเย็น ความรู้ที่มีความมองอาจกล้าหาญ สง่าผ่าเผยนี่คือใจ ร่างกายและอาการต่างๆ ของกายนี้คือธาตุขันธ์ อันเป็นส่วนร่างกายรู้ได้อย่างชัดเจน

ยิ่งถึงขั้นปัญญาพิจารณาแยกแยะธาตุขันธ์และอาการต่างๆ ออกเป็นอิสระสุขุขังเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนตตาด้วยแล้ว ก็ยิ่งรู้ทุกแง่ทุกมุมแห่งขันธ์มีรูปขันธ์เป็นต้น ตลอดถึงเวทนาขันธ์ ได้แก่ความสุข ความทุกข์ เฉยๆ ในร่างกายและจิตใจ ปัญญาสามารถทราบได้อย่างชัดเจนไปตามลำดับ เพราะความคลี่คลายชุดค้นให้เห็นตามความจริง สัญญา สังขาร วิญญาณ ก็เป็นอาการอันหนึ่งๆ ซึ่งเป็นเรื่องของขันธ์ เหล่านี้เป็นอาการของขันธ์แต่ละอาการ ไม่ใช่จิตก็ทราบได้ชัดเจนด้วยปัญญา ปิดไม่อยู่เมื่อถึงขั้นที่ควรรู้ควรเห็นแล้ว ไม่มี

อะไรฉลาดแหลมคมยิ่งกว่าปัญญาซึ่งมีหลายระดับ ที่จะมาใช้กับสภาวะธรรมนั้น ๆ ให้ได้ผลเป็นขั้น ๆ ตอน ๆ ไป

จิตยังมีความสง่าผ่าเผย มีความสง่าราศี มีความมองอาจกล้าหาญ การแยกแยะระหว่างขั้นกับจิตได้ละเอียดเพียงไร จิตยังมีความสง่าผ่าเผยและมองเห็นตัวจิตอย่างเด่นดวง จนสามารถกำจัดสิ่งเกี่ยวข้องออกได้โดยลำดับ เมื่อปัญญารอบกาย ความยึดมั่นในรูปกายก็หมดไปเพราะความรู้แจ้งด้วยปัญญา ความยึดมั่นในเวทนา สุข ทุกข์ เฉย ๆ ในส่วนร่างกายก็รู้แจ้งเห็นจริง ปล่อยวางกันลงได้ สัจญา ความจำได้หมายรู้ ซึ่งเป็นอาการอันหนึ่งของจิตก็รู้แจ้งเห็นชัด ไม่ยึดมั่นถือมั่น สังขาร ความคิดความปรุงต่างๆที่เกิดขึ้นมาจากจิตคิดติดคิดซ้ำ ซึ่งมีแต่เรื่องอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เต็มตัว เกิดแล้วดับ ๆ ก็รู้ตามเป็นจริง ปล่อยวางไว้ตามเป็นจริง วิญญาณ ความรับทราบทางตาที่กระทบรูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัสก็รับทราบทุกระยะ ๆ ที่สิ่งนั้นมาสัมผัสแล้วก็ดับไปตามระยะ ๆ ของมัน หาสาระแก่นสารที่ไหนดมี หาเราหาเขาที่ไหนดมี จิตย่อมรู้เท่าทันและปล่อยวาง

การพิจารณาขุดค้นด้วยปัญญา แยกแยะธาตุชั้นๆ ทำให้เห็นตามความเป็นจริง จิตก็ยิ่งมีความเด่นดวง สง่าราศี สว่างไสวและอัศจรรย์ตัวเองที่ไม่คาดคิดว่าจะเป็นไปได้ถึงขนาดนั้น จนกระทั่งตีแตกแหลกละเอียดในขั้นนี้ทั้งหมด ด้วยสติปัญญาอันทันสมัย นอกจากนั้นสติปัญญายังสามารถกระจายเข้าไปภายในจิต ซึ่งเป็นบ่อแห่งภพชาติที่กิเลสเข้าไปฝังตัวอยู่ภายในนั้น ให้แตกกระจายไปด้วยกันหมดไม่มีอะไรเหลือ ผู้นั้นจะไม่รู้ตนได้ อย่างประจักษ์ชัดจนอย่างไร สนฺทิกฺขุโลโก พระพุทธเจ้าสอนไว้เพื่อใคร ถ้าไม่สอนไว้เพื่อผู้ปฏิบัติว่า จะต้องรู้เองเห็นเองจากการปฏิบัติของตนโดยไม่สงสัย สนฺทิกฺขุโลโก จะพึงรู้ได้โดยลำดับจนถึงขั้นเต็มภูมิจิตภูมิธรรม สนฺทิกฺขุโลโก ก็แสดงเต็มที่หมดความสงสัย แม้พระพุทธเจ้าประทับอยู่ต่อหน้าก็ไม่ทูลถาม เพราะเป็นอย่างเดียวกัน

ประการหนึ่ง เอหิปัสสิโก ความจริงทั้งหลายเหล่านี้ประกาศราวกับว่าทำหายเราอยู่ตลอดเวลา ให้อ่อนจิตเข้ามาดู เอहि ๆ ท่านจงอ่อนจิตเข้ามาดูความจริงทั้งหลายในภายใน จิตนี้ ทุกข์อยู่ที่กายที่ใจเรานี้ สมุทัยคือความฟุ้งเฟ้อเห่อเหิม นนฺทิวราคะสหคตา ตตฺตฺราภินนฺทินิ. เสยฺยถิทํ. กามตณฺหา ภวตณฺหา วิภวตณฺหา. เต็มอยู่ที่ใจนี้ จงขุดค้นที่กายที่ใจนี้ ด้วยปัญญา จงอบรมสติปัญญาให้ดี เพราะเป็นมรรคที่จะฟาดฟันหนั้แหลกกับกิเลสทั้งหลายให้แตกกระจายออกไปจากใจ คำว่านิโรธ คือความดับทุกข์นั้นจะดับไปโดยลำดับ เพราะกำลังของสติปัญญาอันเป็นฝ่ายมรรคทำหน้าที่ของตนไปไม่หยุดยั้ง จนกระทั่งกิเลสดับไปโดยสิ้นเชิง ไม่มีสิ่งใดเหลือแล้ว นิโรธ ความดับทุกข์ก็ดับทุกข์โดยสิ้นเชิงภายในใจ

กิเลสสิ้นซากไปหมดแล้วยังอะไรที่นี้ ไม่มี ไม่มีอะไรเหลือ นอกจากความบริสุทธิ์ล้วนๆ เท่านั้นเรื่องอำนาจบนหัวใจ หลังจากกิเลสอวิชชาบรรลัยไปหมดแล้ว คำว่า ปรมิ สุขิ ไม่ต้องถามใครที่ไหนอีกแล้ว

การท่องเที่ยวในวิภวสังสาร ก็ท่องเที่ยวเพราะอำนาจของกิเลสเป็นตัวจักรหมุนจิตใจ เมื่อกิเลสซึ่งเป็นตัวจักรได้ถูกสังหารทำลายไปหมดแล้วด้วยสติปัญญาอันทันสมัย อะไรจะพาหมุนอีกที่นี้ นอกจากวิภวสังสารที่ไม่หมุนเท่านั้น สิ้นแล้วจากทุกข์ภายในใจยังเหลือแต่ชั้นนี้ เท่านั้น ซึ่งเป็นชั้นนี้ล้วนๆ ไม่มีกิเลสครองอำนาจอีกต่อไป ธรรมครองชั้นนี้ครองใจท่านไม่ยึด ไม่กดขี่บังคับเหมือนกิเลส ธรรมครองชั้นนี้ต่างอันต่างจริงไม่ขัดแย้งกัน

ธรรมเหล่านี้พระพุทธเจ้าสอนไว้เพื่อใคร สอนไว้เพื่อพระสาวกทั้งหลายครั้งนั้น เท่านั้นหรือ มีกิเลสเฉพาะพระสาวกทั้งหลาย ประชาชนทั้งหลาย พุทธบริษัททั้งหลายครั้งนั้นเท่านั้นหรือ ครั้งนี้เป็นผู้บริสุทธิ์หมดแล้วหรือ เราจึงไม่นำมาสนใจเพื่อแก้เพื่อถอดถอนตัวเรา ไปที่ไหนอยู่ที่ใดมีแต่ความทุกข์ความทรมานทั้งร่างกายและจิตใจ ไม่ใช่ทุกข์ไม่ใช่สมุทัยซึ่งเป็นเรื่องของกิเลสที่อยู่ภายในตัวของเราจะเป็นเรื่องอะไร

ถ้าเราสนใจนำธรรมมาแก้ไขเรา ธรรมของพระพุทธเจ้าไม่มีครีไม่มีล้าสมัย ทันสมัยกับกิเลสทุกประเภทตลอดไป เพราะกิเลสไม่ได้เปลี่ยนหน้าเปลี่ยนตามาจากที่ไหน ตั้งแต่สมัยโน้นมาจนกระทั่งสมัยนี้ เป็นกิเลสตัวที่เคยมีอยู่บนหัวใจมาตั้งเดิมนั้นแล แม้อารู คือ ปัญญา ศรัทธา ความเพียร ซึ่งเรียกว่ามรรคก็เป็นธรรมที่เคยห้าห้ากับกิเลสให้แตกกระจายไปแล้วจนประมาณไม่ได้ กิเลสเคยกลัวประจำสกุลของมันมาเป็นเวลานานแล้ว ทำไมมรรคปฏิบัติเหล่านี้จะด้อยหรือล้าสมัยและกลับแพ้กิเลสมีอย่างหรือ ถ้าเราไม่พาให้แพ้ชนิดอารูมีในมือไม่ยอมยั้ง แต่ยอมหมอบราบเท่านั้น ถ้าเราตั้งใจนำธรรมเหล่านี้มาประพฤติปฏิบัติมากำจัดกิเลส กิเลสต้องขาดสะบั้นไปไม่มีเหลือ เช่นเดียวกับครั้งพุทธกาลนั้นแล

เราฟังชื่อว่า มัชฌิมาปฏิบัติ ท้ามกลาง เหมาะสม เหมาะสมอยู่ตลอดเวลา มัชฌิมาปฏิบัตินี้เป็นธรรมที่เหมาะสมตลอดเวลา ในการแก้การปราบกิเลสทุกประเภท ไม่ว่าจะกิเลสประเภทใด ถ้าเป็นประเภทโลดโผน มัชฌิมาปฏิบัติก็โลดโผน ฟาดฟันหันแหลกกันลงไปจนกิเลสหมอบราบ เอ้า กิเลสประเภทกลาง มัชฌิมาก็ประเภทกลาง หมายถึงสติปัญญาประเภทกลาง เอาให้กิเลสแหลกหมอบราบไป กิเลสส่วนละเอียดจนกระทั่งอวิชชาซึ่งเป็นสิ่งละเอียดสุดในบรรดากิเลส ไม่มีกิเลสตัวใดจะละเอียดอ่อนยิ่งกว่าอวิชชา สติปัญญาที่เป็นมหาสติ มหาปัญญา ทันกัน ฟาดฟันหันแหลกกันแตกกระจายไปหมด

ไม่มีกิเลสตัวใดจะมีอำนาจนอกเหนือมหาสติ มหาปัญญา อันเป็นมัชฌิมาปฏิปทา ละเอียดอ่อนไปได้เลย ถ้านำมาประพฤติปฏิบัติต้องเห็นผลประจักษ์ในตัวเรา ถ้าไม่นำมา ปฏิบัติมีแต่ท่องบ่นกันถ่ายเดียว จดจำเอาคาถาอยู่ในคัมภีร์นั้นคัมภีร์นี้มาไอ้อวดถกเถียง กัน ขึ้นเวทีน้ำลายฟุ้งกระจายไปแบบน้ำลายไม่มียุติ แบบนั้นแบบกิเลสหัวเราะ กิเลสไม่ กระเทือนขนขาวพุทธเราควรสังวร พุดพ้อหอมปากหอมคอ

การถกเถียงกันได้ประโยชน์อะไร ถกเถียงกับกิเลสของตัวที่เป็นข้าศึกต่อตัวอยู่ ภายในใจนี้ ให้ตัดสินกันลงไปที่นี่แล้วอยู่ที่ไหนก็สบาย นี่เป็นจุดสำคัญที่ชาวพุทธของเราจะ ควรสนใจให้มากกว่าที่เป็นอยู่ ทั้งประชาชนและนักบวชผู้ปฏิบัติ เพราะมีกิเลสเหมือนกัน ถ้าอยากพ้นจากกิเลสจงถกเถียงต่อสู้กับกิเลสของตน อย่างน้อยก็พอให้กิเลสระงับลงไป ใจ เราก็ได้รับความสุขความสบาย สมกับเราเป็นชาวพุทธ พุทธะแปลว่ารู้ ชาวพุทธก็คือชาวผู้รู้ ลูกศิษย์ตถาคตควรดำเนินตามครูของเราจะเห็นผลในธรรมทั้งหลาย ไม่มีแต่ลมๆ แล้งๆ หาตัวจริงไม่เจอ

วันนี้ได้แสดงธรรมตั้งแต่ต้นจนอวสาน ให้แก่ท่านผู้ปฏิบัติและท่านพุทธศาสนิกชน ทั้งหลายฟัง จึงกรุณาน้อมธรรมทั้งหลายที่แสดงมานี้เข้าสู่ตนทั้งฝ่ายดีฝ่ายชั่ว ทั้งฝ่ายกิเลส และฝ่ายมรรคเครื่องประหัตประหารกิเลส ให้น้อมเข้ามาสู่ตัวเรา นำธรรมไปบำเพ็ญ ประโยชน์แก่ตน จะมีความสุขกายสบายใจทั้งในภพนี้และภพหน้า เราไม่ต้องสงสัยธรรม ของพระพุทธเจ้า เพราะธรรมเป็นเครื่องสนับสนุนคนให้ดีมีความสุขสงบสุขเย็นใจ ให้มีความสุข เฉลียวฉลาดทันเหตุทันผลมามากต่อมากแล้ว ที่ยังลอดตาข่ายแห่งธรรมอยู่เวลานี้ ก็คงจะ เป็นพวกเรากำลังฟาดฟันข่ายของกิเลสให้ขาดสะบั้นไป เพื่อก้าวเข้าสู่ข่ายแห่งธรรมอย่าง เต็มภูมิอยู่เวลานี้ จึงกรุณาภูมิใจกับการบำเพ็ญของตน จะปรากฏผลในวันหนึ่งแน่นอนไม่ สงสัย

การแสดงธรรมก็เห็นว่าสมควรแก่เวลา ขอทุกท่านได้กรุณานำไปพิจารณาพิจารณาและ บำเพ็ญให้เกิดประโยชน์แก่ตน ไม่ปล่อยโอกาสให้เสียไป คำว่า **เอตมมุงคสมุตตม** ก็จะเป็นสิริมงคลแก่เราทั้งหลายเอง

จึงขอยุติการแสดงเพียงเท่านี้
